

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki soruların Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat KURUM tarafından Anayasa'nın 98'inci ve İçtüzüğü'nün 96'ncı ve 99'uncu maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

İbrahim AKIN

İzmir Milletvekili

Sivas ili Kangal ilçesi, Eğricek Köyü sınırları içerisinde bulunan Bakırtepe mevkiindeki “Bakırtepe Altın Madeni İşletmesi (Açık Ocak İşletmesi, Kırma-Elleme Tesisi ve Yığın Liç Prosesi)”ne ilişkin olarak, yıllardır süren Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) süreçleri, mahkeme iptal kararları ve buna rağmen parça parça kapasite artışlarıyla devam eden madencilik faaliyetleri, bölgede yaşayan yurttaşların sağlığı, kültürel miras, su kaynakları ve ekosistemi ciddi sorunlarla karşı karşıya getirmektedir.

Söz konusu proje alanı hakkında;

- İlk ÇED olumlu kararının Sivas İdare Mahkemesi'nin 2013/963 E. sayılı dosyasında iptal edildiği,
- 31/12/2014 tarihli ikinci ÇED olumlu kararının Danıştay 14. Dairesinin 2016/905 E., 2016/4999 K. sayılı kararıyla iptal edildiği,
- Proje tanıtım dosyası üzerinden verilen “ÇED Gerekli Değildir” kararının Sivas İdare Mahkemesi'nin 2016/37 E., 2016/1176 K. sayılı kararıyla iptal edildiği,
- 21/09/2016 tarihli üçüncü ÇED olumlu kararının Sivas İdare Mahkemesi'nin 2016/1058 E. sayılı dosyasında 19.03.2018 tarihinde iptal edildiği,
- 15.03.2018 tarihli dördüncü ÇED olumlu kararına karşı açılan davada 2018/290 E. sayılı dosyada davanın reddedildiği,
- Kapasite artışına ilişkin 28.06.2021 tarihli ÇED olumlu kararına karşı açılan davada Sivas İdare Mahkemesi'nin 31/01/2023 tarihli E:2021/669, K:2023/114 sayılı kararıyla davanın reddedildiği, bu kararın ise Danıştay 6. Dairesinin 2023/1717 E., 2023/6435 K. sayılı kararıyla bozulduğu ve ÇED olumlu kararının iptal edildiği bilinmektedir.

Buna karşın, iptal kararlarından sonra 2009/7 sayılı Genelge'ye dayanılarak parça parça yeni ÇED süreçlerine gidildiği, kapasite artışlarıyla birlikte ÇED alanının 1065,28 hektara çıktığı; açık ocak, pasa alanları, yığın liç alanı, havuz ve stok sahalarının genişletildiği, toplam çıkarılacak malzeme miktarının 10.238.500 tona, yıllık cevher ve pasa kapasitesinin 3.700.000 m³/yıl düzeyine çıkarıldığı ifade edilmektedir. Bu süreçte, kümülatif çevresel etkilerin bütünsel olarak değerlendirilmediği yönünde ciddi eleştiriler mevcuttur.

Proje alanında ve yakın çevresinde;

- 1. derece arkeolojik sit alanı olan Molladeresi Höyüğü,
- Somut Olmayan Kültürel Miras olarak tescilli Bakırtepe Ziyaret Alanı,
- Nitelikli Doğal Koruma Alanı olarak ilan edilen Kalkım (Kangal) Balıklı Kaplıcası,
- Orman alanları, meralar ve yöredeki tarım alanları,
- Yine bölge halkının uzun yıllardır ziyaret, inanç ve ritüel mekânı olarak kullandığı alanlar bulunmaktadır. Buna rağmen ÇED raporlarında Molladeresi Höyüğü'nün ve Bakırtepe Ziyaret Alanı'nın kültürel miras, inanç ve kimlik boyutlarıyla yeterince ele alınmadığı, SOKÜM (Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi) kapsamındaki yükümlülüklerle uyumlu koruma önlemlerinin ortaya konulmadığı belirtilmektedir.

Danıştay kararlarında özellikle Kalkım Balıklı Kaplıcası'nı besleyen Munzur kireçtaşları üzerinde yer alan Naldöken Tepe yeni açık ocak sahasına ilişkin jeolojik ve hidrojeolojik değerlendirmenin eksik olduğu, kaplıca sularının kirlilik riskinin ayrıntılı bir bilimsel çalışmayla ortaya konulması gerektiği vurgulanmıştır. Buna rağmen yeni ÇED süreçlerinde bu eksikliklerin ne ölçüde giderildiği kamuoyu tarafından bilinmemektedir.

Öte yandan, siyanürlü yığın liç prosesi nedeniyle atmosfere karışabilecek hidrojen siyanür (HCN) gazına ilişkin daha önceki bilirkişi raporlarında; pH 10,5 ve üzerinde dahi siyanürün belli oranının HCN gazına dönüşerek atmosfere karışacağı, yıllık işlenen cevher miktarına göre onlarca ton HCN'in atmosferde birikebileceği, bu gazın yağışlarla ekosistem ve besin zinciri üzerinde uzun süreli etkiler yaratabileceği belirtilmiştir. Kapasite artışı ile birlikte HCN emisyonlarının da artacağı aşikâr olmasına rağmen, sahada bağımsız ve düzenli bir izleme sistemi ve modelleme yapılıp yapılmadığı kamuoyuna açıklanmamıştır.

Halkın Katılımı Toplantılarında;

- Proje sahasında çok sayıda kuş ölüsünün bulunduğu, şirketin denetim öncesi işçilere kuş cesetlerini toplattığı,
- Patlatmalar nedeniyle köydeki evlerde çatlaklar oluştuğu, bazı konutların zarar gördüğü,
- Çocukların sık hastalandığı, içme suyunda kirlilik şüphesi bulunduğu yönünde yurttaş beyanları tutanaklara geçmiş olmasına rağmen, bu iddiaların ÇED raporlarında yeterince araştırılmadığı iddia edilmektedir.

Bölge halkı açısından en ağır deneyimlerden biri ise Pınargözü Köyü ve çevresinde arsenikli içme suyu vakaları olmuştur. Farklı tarihlerde Sağlık Bakanlığı, İl Sağlık Müdürlüğü ve ilgili kurumların yaptığı tahlillerde arsenik değerlerinin yüksek çıktığı; suyun içme ve kullanma suyu olarak kesinlikle kullanılmaması yönünde raporlar verildiği, sonrasında kurulan arıtma tesisinde arsenikli suyun filtrelenmiş suya karıştırıldığı iddiası bulunmaktadır. Halkın kendi imkânlarıyla Hacettepe Üniversitesi'ne yaptırdığı analizlerde de arsenik değerlerinin sınırların çok üzerinde çıktığı, toplum sağlığını doğrudan tehdit eden bu süreçte şirkete ve sorumlulara yönelik etkili yaptırımların uygulanmadığı ifade edilmektedir.

İhtiyat ilkesi, çevre hukuku açısından temel ilkelerden biri olup, ciddi veya geri dönüşü olmayan çevresel riskler söz konusu olduğunda ispat yükünü faaliyet sahibine yükler. Bakırtepe örneğinde ise; ardı ardına iptal edilen ÇED kararlarına, eksikliği saptanmış bilimsel raporlara ve halkın yaşadığı somut zarar deneyimlerine rağmen projenin parça parça kapasite artırımlarıyla sürdürülmesi, hem Anayasa'nın 17 ve 56'ncı maddeleri hem de çevre ve kültürel miras mevzuatına aykırılık iddialarını güçlendirmektedir.

Bu çerçevede, Bakırtepe Altın Madeni projesinin çevresel, kültürel ve toplumsal etkilerinin bütünlüklü biçimde ortaya konulması, bugüne kadar yaşanan hak ihlallerinin açıklığa kavuşturulması, geleceğe dönük risklerin kamuoyu ile paylaşılması ve gerekli idari/cezai süreçlerin şeffaf şekilde yürütülmesi kamu yararı açısından zorunludur.

Bu bilgiler doğrultusunda;

1. Bakanlığınız kayıtlarına göre Sivas ili Kangal ilçesi Eğricek Köyü sınırları içerisindeki Bakırtepe mevkiinde yer alan altın madeni projesi için bugüne kadar verilen tüm ÇED Olumlu, ÇED Gerekli Değildir, kapasite artışı ve proje revizyonu kararlarının tarih, sayı, kapsam ve şirket unvanı bazında dökümü nedir?
2. Danıştay 14. Dairesinin 2016/905 E., 2016/4999 K. ve Danıştay 6. Dairesinin 2023/1717 E., 2023/6435 K. sayılı iptal kararlarında belirtilen jeolojik, hidrojeolojik ve kümülatif etki değerlendirmesi eksikliklerinin giderilmesi için Bakanlığınız tarafından hangi yeni bilimsel raporlar, modellemeler ve saha çalışmaları yaptırılmıştır? Bu çalışmalar kamuoyu ile paylaşılmış mıdır?
3. Söz konusu proje için ÇED Yönetmeliği ve ilgili Danıştay içtihatlarında açıkça vurgulanan kümülatif çevresel etki değerlendirmesi yapılmış mıdır? Yapıldı ise; hangi projeler birlikte değerlendirilmiştir? Hangi zaman dilimi esas alınmış? Hangi bilimsel kurum veya uzmanlar tarafından hazırlanmıştır? Yapılmadı ise gerekçesi nedir?
4. Proje alanında ve etki bölgesinde faaliyet gösteren diğer maden işletmeleri, taş ocakları, enerji projeleri ve benzeri çevresel yük oluşturan faaliyetler nelerdir? Bu faaliyetlerin Bakırtepe Altın Madeni ile birlikte kümülatif etkisi konusunda Bakanlığınızın elinde herhangi bir bölgesel değerlendirme bulunmakta mıdır?
5. Molladeresi Höyüğü'nün 1. derece arkeolojik sit alanı olarak tescili ile ilgili önceki Koruma Kurulu kararının Sivas İdare Mahkemesi'nin 2014/732 E., 2015/14 K. sayılı kararıyla iptal edildiği dikkate alındığında, Bakanlığınız yeni ÇED süreçlerinde Molladeresi Höyüğü'nü korumak için Kültür ve Turizm Bakanlığı ile hangi koordinasyonu yürütmüştür? Höyük üzerindeki ve çevresindeki riskleri ortaya koyan güncel bilimsel bir rapor hazırlanmış mıdır?
6. ÇED raporlarında Molladeresi Höyüğü ile ilgili olarak "etkileşim yoktur" şeklindeki ifadelerle yetinilmesinin, sit alanının toprak kayması, titreşim, patlatma, toz ve kimyasal etkiler açısından maruz kalabileceği riskleri ortaya koymaya yeterli olup olmadığı Bakanlığınızca nasıl değerlendirilmiştir?
7. Bakırtepe Ziyaret Alanı'nın Somut Olmayan Kültürel Miras olarak tescilli olduğu dikkate alındığında; UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi gereği Türkiye'nin üstlendiği koruma, yaşatma, erişim ve saygı yükümlülükleri ile Bakırtepe Altın Madeni projesi arasında herhangi bir çelişki tespit edilmiş midir? Bu konuda hazırlanmış bir değerlendirme raporu var mıdır?

8. Bakırtepe Ziyaret Alanı ve bu alana giden geleneksel ziyaret güzergâhının etrafının tel çitle çevrilmesi uygulaması hakkında Bakanlığınıza intikal eden şikâyet veya başvuru var mıdır? Varsa bu başvuruların tarihleri, içerikleri ve sonuçları nedir?
9. Nitelikli Doğal Koruma Alanı olan Kalkım (Kangal) Balıklı Kaplıcası'nı besleyen hidrojeolojik sistemin Munzur kireçtaşları ile ilişkisine dair Bakanlığınızın elinde, Danıştay'ın da işaret ettiği şekilde ayrıntılı bir hidrojeolojik modelleme ve risk analizi bulunmakta mıdır? Bulunuyorsa sonuçları nelerdir?
10. Naldöken Tepe'de planlanan yeni açık ocak sahasının Munzur kireçtaşları üzerinde yer alması nedeniyle;
 - Kaplıca suyunun debisi, sıcaklığı ve kimyasal bileşimi üzerindeki muhtemel etkiler,
 - Molla Deresi'nden Balıklı Kaplıca'ya kadar yüzey ve yeraltı akış yolları ayrıntılı biçimde çalışılmış mıdır? Bu çalışmalarda hangi üniversite veya kurumlar görev almıştır?
11. ÇED raporlarında siyanürlü yığın liç prosesi sonucunda atmosfere karışacak hidrojen siyanür (HCN) gazının miktarına ilişkin bağımsız bir dağılım modellemesi yapılmış mıdır?
 - Yapıldıysa hangi parametreler kullanılmıştır (rüzgar hızı, yönü, topografya, sıcaklık vb.)?
 - Sahada HCN gazı ölçüm sensörleri kurulmuş mudur? Düzenli ölçüm sonuçları kamuoyu ile paylaşılmakta mıdır?
12. Kapasite artışı ile birlikte yıllık işlenecek cevher miktarı artarken, HCN emisyonlarının da artacağı açıkken; Bakanlığınızın bu bölgede yaşayan nüfus, hayvancılık faaliyetleri ve tarım alanları üzerindeki uzun vadeli sağlık risklerine ilişkin herhangi bir epidemiyolojik veya toksikolojik çalışma yaptırma planı var mıdır?
13. Halkın Katılımı Toplantısı tutanaklarına geçmiş olan; proje sahasında ve çevresinde çok sayıda kuş ölüsü bulunduğu, denetim öncesi işçilere kuş cesetlerinin toplatıldığı iddiaları Bakanlığınızca araştırılmış mıdır? Araştırılmış ise tespitler ve alınan idari yaptırımlar nelerdir? Araştırılmamışsa neden araştırılmamıştır?
14. Yine Halkın Katılımı Toplantısı'nda dile getirildiği belirtilen, patlatmalar sonrası köydeki evlerde meydana gelen çatlaklar ve yapısal zararlar, bu zararların tespiti ve giderilmesine yönelik süreçler hakkında Bakanlığınıza veya diğer kurumlara yapılan başvuruların sayısı nedir? Bu başvuruların kaçısı için bilirkişi incelemesi yapılmış, kaçında tazmin veya güçlendirme yoluna gidilmiştir?
15. Mevcut ve planlanan ÇED alanı içerisinde orman alanı sayılan yerler için Orman Genel Müdürlüğü'nden alınan izinlerin toplam alanı (m²/hektar) nedir? Bu izin alanlarında, ağaç kesimi miktarı, rehabilitasyon ve yeniden ağaçlandırma planları, yangın, erozyon ve habitat kaybı risklerine karşı alınan somut önlemler nelerdir?
16. Pınargözü Köyü ve civar mezralarda geçmiş yıllarda içme sularında arsenik tespiti ile ilgili; Sağlık Bakanlığı, İl Sağlık Müdürlüğü, Toplum Sağlığı Merkezi ve diğer kurumların yaptığı analizlerin tarih ve sonuçları, bu analizler sonrası suyun içme-kullanma suyu olarak kullanılmaması yönünde verilen uyarılar, arıtma tesisine arsenikli suyun karıştırıldığı tespitleri hakkında Bakanlığınızın ve diğer ilgili kurumların yürüttüğü idari ve cezai süreçler nelerdir?
17. Arsenikli su vakaları ile ilgili olarak; sorumluluğu bulunan şirket yetkilileri ve kamu görevlileri hakkında açılmış idari soruşturma, disiplin soruşturması veya savcılığa intikal eden dosya sayısı nedir? Bu dosyaların akıbeti ne olmuştur?
18. Bugün itibarıyla Pınargözü Köyü, Taşgeçit ve Davutoğlu mezralarının içme ve kullanma suyu arsenik ve diğer ağır metal değerlerine ilişkin en güncel analiz sonuçları nedir? Bu analizler hangi sıklıkla yapılmaktadır ve sonuçlar halka şeffaf biçimde duyurulmakta mıdır?

19. Söz konusu bölgede, çocuklarda ve yetişkinlerde kanser, solunum yolu hastalıkları, nörolojik hastalıklar ve benzeri rahatsızlıkların görülme sıklığına ilişkin Sağlık Bakanlığı veya üniversitelerce yürütülen bir çalışma var mıdır? Varsa bu çalışmaların sonuçları nelerdir ve madencilik faaliyetleri ile olası bağlantıları değerlendirilmiş midir? Yoksa neden yoktur?
20. ÇED raporlarında ve Bakanlığınıza sunulan belgelerde; alınacak tedbirlerle çevresel etkilerin azaltılabileceği yönündeki genel ifadelerin ötesine geçen, ölçülebilir, denetlenebilir ve ihlal halinde yaptırım olan bağlayıcı taahhütler nelerdir? Bu taahhütlere uyulup uyulmadığı hangi mekanizmalarla ve hangi sıklıkla denetlenmektedir?
21. Bakanlığınız, Bakırtepe ve çevresinde yaşayan halkın, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkının, temiz suya erişim hakkının, kültürel ve inanç mekânlarına özgürce erişim hakkının bugüne kadar ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir resmi değerlendirme yapmış mıdır? Eğer yapılmamışsa, bu konuda kapsamlı ve katılımcı bir inceleme yapmayı planlıyor musunuz?
22. Tüm bu iptal kararları, bilimsel eksiklikler ve halk sağlığına ilişkin ciddi iddialar karşısında Bakanlığınız; Bakırtepe Altın Madeni projesi için "ihtiyat ilkesi"ni işletmeyi, projeyi durdurmayı veya projenin tamamen iptalini gündemine almayı düşünmekte midir? Bu konuda kamuoyunun ve bölge halkının görüşünü almak üzere yeni bir süreç (bağımsız bilim kurulu, yerel çalıştay, vb.) yürütmeyi planlıyor musunuz?